

Предраг Драгутиновић
Универзитет у Београду
Православни богословски факултет
Београд
pdragutinovic@bfspc.bg.ac.rs

Μιάς γυνακὸς ἄνδρα 1Тим 3, 2 у сукобу интерпретација

Сажетак: Превод и тумачење фразе „једне жене муж“ у 1Тим 3, 2а представља изазов за преводиоце и егзегете. У приложеном раду дискутују се различите могућности тумачења. Долази се до закључка да главна тема није полигамија или број бракова већ неопходност брачног односа и брачна верност кандидатата за епископску службу.

Кључне речи: 1Тим 3, 2, епископство, брак, брачна верност

У 1Тим 3, 1сс налазе се два каталога врлина које се захтевају од предстојатеља црквене заједнице. Први се односи на епископе (3, 1–7), други на ђаконе (3, 8–13). И једни и други су позвани да руководе Црквом која је темељ истине Божије (3, 14–16).

Превод и тумачење фразе да епископ треба да буде „једне жене муж“ (μιάς γυνακὸς ἄνδρα) у 1Тим 3, 2а представља *crux interpretum* за тумаче. Међу егзегетама не постоји консензус у погледу превода ове грчке фразе, нити постоји сагласност у вези са тим како би је требало тумачити. Постоји низ предлога који покушавају да понуде егзегетски најприхватљивије решење. Пре упуштања у текућу научну дискусију и понуде сопственог виђења неопходно је формулисати извесне херменеутичке претпоставке које одређују даља излагања.

Херменеутичко позиционирање

1. У савременој новозаветној науци готово да постоји консензус у погледу ауторства збирке Пастирских посланица: сва три списа припадају групи девтеро- (или тритопавловских) текстова (у групи са Кол, Еф, 2Сол) који су настали после смрти апостола Павла и потичу од једног аутора. Тачка спорења је само степен блискости са теологијом апостола Павла познатом из његових аутентичних посланица (Рим, 1 и 2Кор, Гал, Фил, 1Сол, Флмн)

и осталим девтеропавловским списима.¹ Важно је дакле на самом почетку нагласити да се 1Тим сагледава као девтеропавловски спис који је настао неколико деценија после смрти апостола Павла. Место настанка је тешко одредити. Највероватније је да списи потичу из Мале Азије и нуде једну парцијалну слику еклисијалног стања на том поднебљу око 100. године.²

2. Пастирске посланице, као уосталом и сви остали библијски списи Новога завета, сведоци су једног конкретног тренутка у историји Цркве. Сходно томе оне нуде слику и виђење (интерпретацију) *īoī* тренутка и нуде најучинковитија решења за постојеће проблеме, што их је делом и учинило од Цркве препознатљивим нормативним списима. То је истовремено и непролазна парадигматска улога библијских списа за сва времена, један аспект богонадахнутости. Теолошке ставове аутора Пастирских посланица треба сагледавати кроз призму полемике са лажним учитељима који прете да уруше апостолско предање, црквени поредак и коначно мисионарску делатност Цркве у окружењу. Ставови аутора Пастирских посланица уобличени су кроз полемику са опонентима.³ Чак и када не води експлицитну полемику са лажним учитељима, аутор своје ставове формулише тако да кроз прагматику текста оспорава и одбацује управо њихове идеје и праксе.

3. Еклисијална ситуација аутора Пастирских посланица разликује се од оне из апостолске епохе. Аутору 1Тим је нарочито стало да формулише стандарде који квалификују једну особу да води црквену заједницу, било у својству епископа, било ђакона. Мада је апостол Павле још касних 50-тих

¹ Кључни аргумент за сврставање Пастирских посланица је њихов специфичан језик, као и еклисијална ситуација коју осликавају. Језик је веома различит од Павловог, док еклисијална ситуација показује карактеристичне моменте постапостолске епохе (борба против јереси, организација Цркве и сл.). Уп. начелно П. Драгутиновић, *Увод у Нови завет. Основи новозавештне науке I*, ПБФ – ИТИ, Београд 2010, 120–121.

² О проблему ауторства Пастирских посланица види: U. Schnelle, *Einleitung in das Neue Testament*, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen 2007, 369–374; G. Häfner, „Die Pastoralbriefe“, у: M. Ebner – S. Schrieber (прир.), *Einleitung in das Neue Testament*, Kohlhammer, Stuttgart 2008, 459–463; исти, „Das Corpus Pastorale als literarisches Konstrukt“, *ThQ* 187 (2007) 258–273, нарочито 259–265; C. R. Holladay, *A Critical Introduction to the New Testament. Interpreting the Message and Meaning of Jesus Christ*, Abingdon Press, Nashville 2005, 594–610; J. Roloff, *Der Erste Briefe an Timotheus*, ЕКК 15, Benziger – Neukirchen-Vluyn, Zürich – Neukirchener 1988, 43; U. Borse, *1. und 2. Timotheusbrief/Titusbrief*, SKK 13, Katholisches Bibelwerk, Stuttgart 1985, 9–17; P. Trummer, „Corpus Paulinum – Corpus Pastorale. Zur Ortung des Paulustradition in den Pastoralbriefen“, у: K. Kertelge (прир.), *Paulus in den neustestamentlichen Spätschriften*, QD 89, Herder, Freiburg 1981, 122–145.

³ Опширније о лажним учитељима у Пастирским посланицима уп. П. Драгутиновић, *Мисија и комуникација у раном хришћанству. Путовања хришћана као израз јединства Цркве у Новом завету и код Ајосџолских оцаца*, ПБФ – ИТИ, Београд 2010, 134–138.

година 1. века у Фил 1, 1 поменуо „епископе и ђаконе“⁴ (док их на пример у 1Кор 12–14 уопште не помиње), тема прецизнијег одређивања тих црквених функција јавља се тек у постапостолско доба чији су експоненти и Пастирске посланице. Тимотеју и Титу аутор се не обраћа као епископима, већ као еклисијално надрегионалним ауторитетима који се „са стране“ брину за добро функционисање црквених заједница (уп. на пример 1Тим 5, 21–22, мада можда важи и 1Тим 4, 14). Они треба да поучавају и предају даље опште еклисијалне принципе вере, учења и поретка које су примили од Павла (на пример 1Тим 6, 20–21; 2Тим 1, 13–14; Тит 1, 5; 2, 8).

За аутора 1Тим јасно је да епископство представља „лепу службу“ (1Тим 3, 1) која пак захтева низ услова које треба испунити да би је неко уопште пожелело.⁵ Водеће црквене службе су у ширем друштвеном окружењу хришћанских заједница морале имати препознатљив етос који је био гарант како успешног вођења заједнице, тако и мисионарског успеха (1Тим 3, 7). Епископска служба (ἐπίσκοπος) је служба надгледања и праћења црквеног живота. У периоду настанка новозаветних текстова служба епископа је обично поистовећивана са службом презвитера (уп. Дап 20, 17; Тит 1, 5–7). Због тога се у 1Тим 3 не наводи презвитерска служба као посебна, већ као синоним за епископство.⁶ По аутору Пастирских посланица епископ поред старања о поретку у заједници по обрасцу старања о свом дому (1Тим 3, 4–5) има још један важан задатак: да се бори против лажних учења и да поучава здравом, предањском учењу (2Тим 2, 15–20; Тит 1, 9–16; 2, 1).

⁴ Могуће је да „и“ (καί) представља једно епегзегетско καί. У том случају би епископи и ђакони у ствари били исте особе којима се апостол обраћа са два различита израза. Уп. К. Stadler, „ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ“, у: исти, *Die Wirklichkeit Christi erfahren. Ekklesiologische Untersuchungen und ihre Bedeutung für die Existenz von Kirche heute*, Benziger, Zürich – Köln 1984, 14.

⁵ Овде намерно говорим о *условима*, пошто аутор од оних који желе да буду епископи и ђакони изричито захтева одређене врлине (уп. глагол δεῖ у ст. 1Тим 3, 2 који контролише ток излагања све до стиха 11, в. ниже). Реалност је вероватно била та да кандидати за ове службе нису увек испуњавали ове услове или их нису спроводили у пракси (уп. на пример за „презвитере“, 1Тим 5, 19–20).

⁶ Нешто касније у 1Тим помињу се презвитери (5, 17–19). Да ли се овде употребљава друга реч за исту службу која се раније наводи као епископска (1Тим 3, 1с) или су пак презвитери особе са неком посебном службом, поред епископске и ђаконске? Ако је ово друго случај онда остаје нејасно зашто се у 1Тим 3 не наводи један посебан каталог врлина за презвитере. Ништа мање би било чудно и да аутор употребљава реч презвитер као синоним за епископ, мада се у новозаветној науци углавном рачуна са овом могућношћу (уп. на пример N. Brox, *Die Pastoralbriefe*, RNT 7/2, Pustet, Regensburg ⁴1969, 149–151, 198с; К. Stadler, „ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ“, 15). У сваком случају и презвитери као и епископи „проповедају и поучавају“ (1Тим 5, 17). У каталогу врлина у Тит 1, 5сс које су готово идентичне са 1Тим 3, 1с не помињу се епископи, већ презвитери (πρεσβυτερῶος, Тит 1, 5). Терминолошка конфузија показатељ је тога да Пастирске посланице сведоче о раној фази и пројектном карактеру еклисијалног уређења малоазијских заједница које је још увек у повоју и формулисању.

Текст и интерпретације

Текст 1Тим 3, 1–2 гласи: „Истинита је реч: онај ко жели епископство лепу службу жели. Али епископ треба да је без мане, једне жене муж (μᾶς ἑνὸς ἀνδρα), трезвен, мудар, поштен, гостољубив, способан да поучава.“ У фокусу наше расправе је фраза μᾶς ἑνὸς ἀνδρα (Вулгата: unus uxoris virum) која се на српски обично преводи „једне жене муж“. Могући преводи су такође „човек једне жене“, „супруг једне супруге“, „једном ожењен“, „само једне жене муж“.⁷ Паралелу на ово место налазимо и код Тит 1, 6 (за „презвитере“): „Ако је без мане, једне жене муж (μᾶς ἑνὸς ἀνδρα)...“. Брачно стање епископа/презвитера поставља се као основни услов за управљање Црквом: „Ако неко не уме својим домом управљати, како ће се моћи старати за Цркву Божију?“ (1Тим 3, 5; слично Тит 1, 6–7).⁸ Иако се ствар на први поглед чини јасна, фраза из 1Тим 3, 2 μᾶς ἑνὸς ἀνδρα представља предмет расправе међу егзегетама.⁹ Укратко ћу навести неколико могућих тумачења овог места и потом формулисати сопствену позицију.

1. Епископ мора бити ожењен. То је услов за његову службу.

Поједини тумачи сматрају да „једне жене муж“ значи апсолутну неопходност да онај ко жели епископство буде у браку.¹⁰ Ова теза подржана је већ наведеним текстом 1Тим 3, 4–5 где се успешно управљање домом сматра условом за успешно управљање Црквом. Овакав апсолутни став аутора могао би бити део део полемике против лажних учитеља који забрањују брак: „... који забрањују женити се (κωλύόντων ἑαυτέων) и траже уздржавање од јела која је Бог створио да их са захвалношћу узимају верни и они који су познали истину“ (1Тим 4, 3). Екстремној аскези лажних учитеља аутор супроставља идеал породице, а њих као оне који забрањују женити се искључује као потенцијалне управитеље црквене заједнице. Као потешкоћа овог тумачења – апсолутна неопходност брака као услова за епископство – обично се наводи чињеница да оно оспорава могућност руковођења Црквом

⁷ Преводи на савремене језике такође су различити. На пример на енглески: the husband of one wife (RSV, 1952), the husband of but one wife (NIV, 1984), married only once (NRSV, 1989), he must have only one wife (TEV, 1994), he must be faithful to his wife (NLT, 1996); на немачки: Mann einer einzigen Frau (Die Luther Bibel, 1984), Er darf nur einmal verheiratet sein (Die Gute Nachricht, 1997).

⁸ Уп. I. H. Marshall – P. H. Towner, *A Critical and Exegetical Commentary on the Pastoral Epistles*, ICC, T&T Clark, Edinburgh 1999, 477.

⁹ Уп. D. Gutrie, *Pastroralne. Tumačenje 1. i 2. Poslanice Timoteju i poslanice Titu*, Novozavjetni komentari, Dobra Vest, Novi Sad 21990, 73.

¹⁰ Уп. на пример E. Glasscock, „The Husband of One Wife Requirement in 1 Timothy 3:2“, *Bibliotheca Sacra* 140 (1983) 245.

свима који су безбрачни. Безбрачност је у раној Цркви била веома цењен дар. Сам апостол Павле је био неожењен (1Кор 7, 7; уп. такође Отк 14, 4). Тешко да би један такав дар био у потпуности елиминисан из управљања Црквом.¹¹ Ово тумачење такође не објашњава задовољавајуће заменицу μιᾶς („једне“). Било је довољно рећи да епископ треба да буде „муж жене“.¹²

2. Епископ мора живети у моногамној заједници. Полигамија је препрека за његову службу.

Поједини тумачи сматрају да фраза „једне жене муж“ забрањује полигамију и од кандидата за епископство захтева моногамни начин брачног живота. Код овог тумачења акценат је на заменици μιᾶς која би у преводу требала бити појачана: „само једне жене муж“. Сходно томе, „само једне жене муж“ значило би да хришћански епископ треба тајну брака да практикује искључиво у моногамној форми, следејући тако јудео-хришћанским идеалима брачне заједнице израженим на пример у Пост 1–2 или Мт 9, 1–12; Мк 10, 1–12.¹³ Проблем овог тумачења је у томе што би аутор инсистирао на нечему што се у раном хришћанству подразумевало и важило за све хришћане: брак је био заједница двоје људи, мушког и женског.

3. Епископ мора бити ожењен само једном. Други брак је препрека за епископску службу.

Присталице овог тумачења покушавају да повежу фразу „једне жене муж“ из 1Тим 3, 2 са сличном у 1Тим 5, 9: „Да се не уписује у удовице млађа од шездесет година, која је била жена једног мужа (ἐνὸς ἀνδρὸς γυνή)“.¹⁴ Сматра се да се на једном и на другом месту ради о истој ствари, само је пол промењен. У том смислу заступници овог тумачења сматрају да брак епископа треба да одражава јединствени брак Христа и Цркве што подразу-

¹¹ По Јовану Златоустом речи „једне жене муж“ не треба разумети као правило, тј. услов за епископску службу, дакле „не правило, као да не сме бити без једне, већ као забрана да има више од једне“ (*Homm. in 1 Tim: NPNF I, XIII*).

¹² Тако на пример Н. А. Kent, *The Pastoral Epistles: Studies in 1 and 2 Timothy and Titus*, Moody Press, Chicago 1982, 122.

¹³ Уп. R. C. H. Lenski, *The Interpretation of St. Paul's Epistles to the Colossians, to the Thessalonians, to Timothy, to Titus, and to Philemon*, Augsburg Publishing House, Minneapolis 1961, 580: „The emphasis is on one wife's husband, and the sense is that he has nothing to do with any other women. He must be a man who cannot be taken hold of the score of sexual promiscuity or laxity.“

¹⁴ Уп. А. Plummer, „Pastoral Epistles“, у: W. R. Nicoll (прир.), *Expositor's Bible*, A. C. Armstrong & Son, London 1903, 122–124; K. Wuest, *The Pastoral Epistles in the Greek New Testament*, Eerdmans, Grand Rapids 1964, 55cc.

мева да епископ може бити ожењен само једном.¹⁵ Јединственост брака помиње се и код апостола Павла (1Кор 7, 39–40). У оквиру ове тезе креће се и претпоставка да аутор инсистира да епископ треба да буде само једне жене муж, односно једном ожењен, да би се спречило предавање епископства хришћанима из незнабоштва који су у прошлости, пре него што су постали хришћани, били више пута ожењени.¹⁶ Из античког света такође постоје записи који глорификују жене које су биле удате „само једном“ и остале верне свом брачном завету чак и после смрти супруга.¹⁷ Критичари овог тумачења сматрају да би овај захтев био превише формалне природе, пошто се од епископа не очекује одређено формално брачно стање, већ врлински живот. По њима би инсистирање на за живота само једном браку епископа било непотребно и непропорционално са осталим моралним захтевима који следе.¹⁸

4. Епископ је венчан за Цркву: он је једне црквене заједнице муж.

У историји тумачења 1Тим 3, 2 било је покушаја да се фраза „једне жене муж“ разуме метафорично, односно да је „жена“ у ствари метафора за Цркву, односно једну црквену заједницу. Сходно томе „једне жене муж“ треба читати „једне црквене заједнице женик“. Епископ је дакле посвећен раду са својом заједницом као што је Христос посвећен својој Цркви.¹⁹ Овако тумачење није немогуће, пошто из новозаветног корпуса списа знамо да се женски принцип често користи као метафора за Цркву, док се брак мушкарца и жене сликовито примењује на Христа и на Цркву (Еф 5, 31–32). Тако на пример 2. Јованова упућена је „изабраној госпођи и њеној деци“ (1Јн 1); апостол Павле у 2Кор 11, 2 наводи: „Јер ревнујем за вас Божијом ревношћу, јер вас обручних мужу јединоме, да девојку чисту при-

¹⁵ Веома рано Тертулијан, *Ad uxorem* 1, 7: PL 1, 1285–1286. Такође и 17 канон Апостолских правила. Уп. Н. Р. Liddon, *Explanatory Analysis of St. Paul's First Epistle to Timothy*, Klock and Klock Christian Publishers, Minneapolis, 1978, 26: „Since the episkopos must be engkratēs ..., he must be married only once. The pure ideal of marriage, as consisting in the complete and reciprocal surrender of two persons to each other [...] so as to form 'one flesh' – the union suggests the ideal of Christ and His Church in Eph 5, 32 – is broken upon a second marriage.“

¹⁶ Уп. U. Borse, *1. und 2. Timotheusbrieft/Titusbrief*, 40: „Wahrscheinlich ist daran gedacht, dass viele Heiden erst als Erwachsene zum Glauben an Christus kamen. Sie konnten ihre Vergangenheit nicht ungeschehen machen. Auch geschiedene, die eine neue Bindung eingegangen waren, fanden Aufnahme in der Gemeinde. Geistliche Ämter und der Zugang zum kirchlichen Witwenstand bleiben ihnen jedoch verschlossen.“

¹⁷ Уп. А. Т. Hanson, *The Pastoral Epistles*, New Century Bible Commentary, Eerdmans, Grand Rapids 1987, 77.

¹⁸ Уп. Е. К. Simpson, *The Pastoral Epistles*, Tyndale Press, London 1954, 50; Lenski, *Interpretation*, 581.

¹⁹ Види о овом тумачењу код J. Oosterzee, „Two Epistles of Paul to Timothy“, у: J. P. Lange (прир.), *A Commentary on the Holy Scriptures*, Charles Scribner's Sons, New York 1915, 8, 38.

ведем Христу“; у Отк 12, 1–6 жена обучена у сунце која бежи у пустињу метафора је за Цркву. Међутим, проблем са овим тумачењем је што 1Тим 3, 1–7 није алегоријски текст. Пошто овај текст у целини није алегоријски, онда није могуће нити један његов део тумачити тако.²⁰

5. Епископ је позиван на брачну верност: „једне жене муж“ упућује на брачну верност као услов за руковођење сопственим домом и Црквом.

Брачна верност у античком свету није била нешто што се подразумева. Апостол Павле у 1Сол 4, 3–5 пише солунским хришћанима: „Јер је ово воља Божија: светост ваша, да се чувате од блуда. И сваки од вас да зна чувати своје тело у светости и части, а не у страсној жељи, као незнабошци који не познају Бога“. Аутор Пастирских посланица се у погледу етике тела држи овог (јудео)хришћанског става, налазећи се истовремено на линији античких интелектуалаца који су апеловали на чување достојанства у уздржању.²¹ „Једне жене муж“ треба разумети тако да епископ живи у беспрекорном браку, да је у потпуности веран својој супрузи (исто као и ђакони 3, 12). Инистирање да се буде „једне жене муж“ није полемика са полигамијом која је у хришћанском схватању брака незамислива, већ апел за брачну верност која је претпоставка успешном управљању домом па самим тим и црквеном заједницом (1Тим 3, 4–5).²²

Могуће тумачење

Имајући у виду наведена тумачења на која се очигледно неретко рефлектују каснија питања односа брака и црквеног уређења, чини се да поновно читање текста 1Тим 3, 1–7 показује да он у свом првобитном историјском и литерарном изразу није толико двосмислен колико показује историја његове интерпретације. Моја теза је да „једне жене муж“ треба разумети на следећи начин:

Онај ко жели старешинску службу у Цркви (епископ/презвитер или ђакон) мора бити ожењен и имати стабилан брак. Безбрачни, брачно нестабилни (можда чак и они који немају деце) су изузети из ових црквених функција.

У том смислу ово тумачење представља модификовану комбинацију тумачења наведених под 1. и 5. У прилог овог тумачења могу се навести следећи аргументи:

²⁰ Kent, *Pastoral Epistles*, 122.

²¹ Уп. G. Theissen, *Erleben und Verhalten der ersten Christen. Eine Psychologie des Urchristentums*, Gütersloher Verlagshaus, Gütersloh 2007, 436–448 (нарочито 438cc).

²² Marshall – Towner, *Commentary*, 478.

1. Глагол који носи и контролише читав дискурс 1Тим 3, 2–7 је деї који се обично преводи са „треба“. Међутим, овај глагол најчешће указује на нужност, неопходност да нешто буде.²³ Врлине које епископ треба да има, „без мане (ἀνεπίληπτον), једне жене муж, трезвен, mudar, поштен, гостољубив, способен да поучава“, и мане које не сме да има „не пијаница, не убица, не лихвар, него кротак, мирољубив, не среброљубив“ (1Тим 3, 2–4) нису просто списак жеља које по могућству треба испунити. То су услови без којих не треба ни помишљати на епископство. Један од тих услова је и да епископ „буде једне жене муж“. Дакле, као што кандидат за епископску службу *мора* поседовати низ врлина и *мора* бити без мана, тако мора бити и „једне жене муж“, односно у стабилној брачној заједници (μᾶς!). Није дакле довољно да епископ буде само формално ожењен. Његов брак мора бити парадигматски стабилан.

2. Зашто је тако показује даљи ток излагања: „који својим домом управља (предстоји), има послушну децу са сваком скромношћу. Ако неко не уме својим домом управљати (предстојати), како ће се моћи старати за Цркву Божију?“ (1Тим 3, 4–5). Ово питање показује да је стабилно брачно стање епископа *претпоставка* за његово стабилно управљање широм заједницом, Црквом Божијом. Успешно вођење сопственог дома, брачна стабилност и васпитана деца, гаранте су доброг управљања црквеном заједницом. Новокрштени нису подобни за ту функцију (1Тим 3, 6), вероватно због неискуства у црквеном животу: таквима је прерано давати ту значајну функцију („да се не би погордио“). Неопходно је да кандидат за епископа има „добро сведочанство од оних који су напољу“ (1Тим 3, 7), дакле да у ванцрквеном ширем окружењу буде препознат као беспрекоран суграђанин.

3. С правом се 1Тим 3, 2 доводи у везу са 1Тим 5, 9. Жене које желе да буду уписане у удовице – дакле са посебним привилегијама и одговорностима у заједници – не смеју бити млађе од шездесет година, „која је била жена једног мужа“. Да би једна жена била уписана у удовице потребно је дакле да је била удата, тј. *морала* је бити удата да би била удовица и да је имала једног мужа, односно стабилну брачну заједницу. Очигледно је да аутор и овде, као и раније код епископа, користи исту фразу да би нагласио актуелну или пак прошлу неопходност стабилног брака као претпоставку за одређену црквену функцију.

²³ Тако у највећем броју случајева у Новом завету. Уп. W. Bauer, *Wörterbuch zum Neuen Testament*, 6, völlig neu bearbeitete Auflage von Kurt und Barbara Aland, de Gruyter, Berlin – New York 1988, 343–344.

4. Овако помало ригидну меру у погледну епископства треба разумети као део полемике са лажним учитељима који по аутору угрожавају Цркву. Лажни учитељи су носици „духова преваре и науке демонске“, лицемерни лажљивци спаљене савести, „који забрањују женићи се и траже уздржавање од јела“ која се са захвалношћу примају од Господа (1Тим 4, 1–4). Њихове бапске и погане приче праћене су телесним вежбањем (аскезом) које они сматрају корисним за спасење које очигледно одричу многима (1Тим 4, 7–10). Из ових навода тешко је сазнати нешто конкретније о самом учењу лажних учитеља. Оно је било добро познато заједници. Оно што је извесно је да се ради о аскетски оријентсаним хришћанима који оспоравају брак, захтевају строги пост и сматрају да се такав начин живота користан за спасење. Нешто опширнији опис тих учитеља нуди 2Тим 3, 1–9. Из 1Тим 3, 6 се чини да они не припадају локалној заједници, већ долазе споља.²⁴ Насупрот њима аутор наглашава не само да се треба женити, већ да предстојатељи заједнице морају бити ожењени и у стабилним браковима. Аутор Пастирских посланица није против аскезе (уп. на пример 1Тим 5, 23; 2Тим 2, 22), али не сматра је да је обавезно уздржавање од полних односа једини и непобитни знак здравог подвига.²⁵

Када се осврнемо на све до сада изнесено чини се да теза о обавезности стабилног брачног живота кандидата за епископску службу има јако упориште у ужем и ширем литералном контексту *Corpus Pastorale*. Уз текстуалне увиде, могу се у прилог овој тези навести неке, свакако хипотетичке,

²⁴ Чини се да су путујући лажни учитељи имали посебног успеха код жена (1Тим 5, 11–15; 2Тим 3, 6). Свакако је за промишљање претпоставка да је управо ова чињеница потакла аутора да се оштро изражава о женама и да редукује улогу жена у црквеној заједници на „рађање деце“ (1Тим 2, 9–15; 5, 14). Можда је у питању још једна „изнуђена“ ригидна мера.

²⁵ Да ли су лажни учитељи када су забрањивали женити се могли да се позивају на Павла? Тешко. Апостол Павле је сам био безбрачан, али далеко од тога да је забрањивао брак. Напротив сматрао је да треба ступати у брак; брачни живот је такође дар као и безбрачни (1Кор 7, 7–9), мада се безбрачни више брину за оно што је Господње (1Кор 7, 32). Међутим, брачни живот није сматрао препреком за мисију (1Кор 9, 5). Апостол је брак релативизовао колико и све остале ствари које пролазе и које ће нестати скорим доласком Господњим (1Кор 7, 29–31), а не као непожељан полни однос. Да ли се пак аутор 1Тим могао сматрати Павловим учеником када захтева обавезу брака за црквене предстојатеље? О томе се апостол није изјашњавао. Ако се има у виду Павлова прагматичност и флексибилност у суочавању са увек новим и другачијим личним и црквеним датостима (уп. сјајну студију на ту тему U. Schnelle, *Wandlungen im paulinischen Denken*, SBS 137, Katholisches Bibelwerk, Stuttgart 1989), није искључено да би апостол посегаво за сличном мером. Као пастир који се креативно носи са актуелним црквеним тренутком аутор Пастирских посланица је свакако на линији и у традицији апостола Павла. Што се пак тиче величања девствености у Отк 14, 4 оно се као и многе друге ствари налази у супротности са ставовима аутора Пастирских посланица. Уп. на ту тему U. B. Müller, *Zur frühchristlichen Theologiegeschichte. Judenchristentum und Paulinismus in Kleinasien am Ende vom ersten zum zweiten Jahrhundert*, Mohn, Gütersloh 1976, 50.

историјске околности. Познато је да се аутор Пастирских посланица залаже за једно еманциповано, социјално интегрисано, грађанско хришћанство.²⁶ О томе јасно сведочи на пример 1Тим 2, 1–2: „Молим, дакле, пре свега да се чине мољења, молитве, прозбе, благодарења за све људе, за царе и за све који су на власти, да тих и миран живот поживимо у свакој побожности и честитости“ (уп. такође Тит 3, 1–2). У вези са том тенденцијом је универзална димензија хришћанске вере: Бог хоће „да се сви људи спасу и дођу до познања истине“ (1Тим 2, 4); Христос је себе дао у откуп за све (1Тим 2, 6); Бог је Спаситељ свих људи, особито верујућих (1Тим 4, 10). У таквој атмосфери појава путујућих аскета који проповедају једно другачије хришћанство, фундаменталистичко и асоцијално, не само да уноси пометњу у црквену заједницу, већ прети да угрози и друштвени имиџ Цркве. У том историјском тренутку аутор Пастирских посланица сматра да је потребно мобилисати све социјално опште препознатљиве врлине за водеће функције²⁷: тако епископ мора као вођа локалне црквене заједнице бити препознатљив и у Цркви и ван ње као носилац моралних врлина, од којих је једна идеална породица. Било би погрешно овај став аутора Пастирских посланица схватити као рецепт или опште правило, већ га треба схватити као сучељавање са конкретним проблемом. У том тренутку он процењује да је потреба Цркве таква да њени предстојатељи морају бити ожењени и у стабилним брачним заједницама. Такав став сматра за Цркву најјучинковијим у датом моменту. Тако се, између осталог, нездравој аскези противника (одбацивање брака) супротставља идеал брачног живота.

Summary: The translation and interpretation of the phrase ‘the husband of one wife’ in 1 Timothy 3, 2a continue to pose a challenge to translators and exegetes. This paper attempts a concise discussion of the various interpretational options and argues that the main issue at the stake is neither polygamy nor remarriage, but rather the necessity of the marital relationship and marital fidelity of those aspiring to the office of bishop.

Key words: 1Tim. 3, 2, episcopacy, marriage, marital fidelity

²⁶ „Das Ideal christlicher Bürgerlichkeit“, уп. М. Dibelius – Н. Conzelmann, *Die Pastoralbriefe*, HNT 13, Mohr Siebeck, Tübingen ⁴1966, 32.

²⁷ Уп. Gutrie, *Pastoralne*, 73.